

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ НАПРЯМІВ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглядається електронне урядування як один з провідних напрямів державної політики за умов розгортання в сучасному світі глобального кіберпростору загалом та комунікативної мережі зокрема. Представлений аналіз досягнень і провалів у процесі впровадження принципів електронного урядування в державній політиці України. Стверджується, що успішна державна політика при реалізації системних реформ є немислимою без урахування масштабів інформаційного впливу та послідовного впровадження ефективної системи державного управління з властивими їй транспарентністю, інформаційною відкритістю й доступністю.

Ключові слова: державна політика, електронне урядування, громадянське суспільство, демократизація, модернізація, транспарентність.

Газизов М. М. Электронное управление как одно из ведущих направлений современной государственной политики

Рассматривается электронное правительство как одно из ведущих направлений государственной политики в условиях развертывания в современном мире глобального киберпространства в целом и коммуникативной сети в частности. Представлен анализ достижений и провалов в процессе внедрения принципов электронного управления в государственной политике Украины. Утверждается, что успешная государственная политика при реализации системных реформ немислима без учета масштабов информационного влияния и последовательного внедрения эффективной системы государственного управления с присущими ей транспарентностью, информационной открытостью и доступностью.

Ключевые слова: государственная политика, электронное управление, гражданское общество, демократизация, модернизация, транспарентность.

Gazizov Mykhailo. Electronic governance as one of the leading trends in modern state policy

Electronic governance is considered as one of the leading directions of state policy in the context of the deployment in the modern world of global cyberspace in general and a communicative network in particular. The analysis of achievements and failures in the process of introduction of electronic governance principles in the state policy of Ukraine is presented. It is argued that successful state policy in the implementation of systemic reforms is inconceivable without taking into account the scale of information influence and the consistent implementation of an effective public administration system with its inherent transparency, information openness and accessibility.

Keywords: state policy, electronic governance, civil society, democratization, modernization, transparency.

Одним із провідних напрямів державної політики в умовах модернізаційних змін під впливом розгортання трендів глобалізації й інформатизації стає розбудова системи національного комунікативного середовища, яке має бути органічно включене у світові комунікативні процеси. Державна політика у царині становлення національного комунікативного середовища передбачає реалізацію цілого комплексу завдань. По-перше, це розвиток електронної держави (е-держави) та електронного урядування (е-урядування) як ключових векторів трансформації сучасної держави. По-друге, сприяння осучасненню базових інституцій громадянського суспільства, адже тільки тоді, коли громадянське суспільство відповідатиме нагальним вимогам сьогодення, воно буде в змозі ефективно виконувати свої соціально важливі функції. І хоча громадянське суспільство є цариною автономною від держави і державного впливу (означена його характеристика, як відомо, є аксіоматичною у політичній науці — М. Г.), тільки за умов функціонування по-справжньому демократичної держави можуть розвиватися і розширюватися зони її конструктивного впливу. По-третє, формування засад становлення відкритої і транспарентної комунікативної мережі, яка розгортатиметься у соціально-культурній, економічній, політичній сферах держави і суспільства.

Питання осучаснення української держави, наближення державної політики до стандартів найрозвинутіших країн світу, а також проблематика становлення громадянського суспільства на

якісно інших засадах — це ті актуальні дослідницькі напрями вітчизняної політичної науки, які містять не тільки суто теоретичну, але й вагому прикладну складову. Метою представленої статті є висвітлення особливостей становлення е-урядування як одного з провідних напрямів державної політики сучасності. Завданнями статті є: 1) розгляд умов розвитку глобального кіберпростору загалом та комунікативної мережі зокрема в сучасному світі; 2) з'ясування принципів формування і реалізації державної політики під впливом розгортання процесів інформатизації й інтернетизації; 3) визначення сутності е-урядування; 4) аналіз досягнень і провалів у процесі впровадження принципів е-урядування в державній політиці України.

При підготовці представленої розвідки автор спирався на праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, варто відзначити монографічне дослідження О. Зернецької «Глобальна комунікація»¹, присвячене феномену становлення глобального кіберпростору та пов'язаних з цим процесів, а також працю А. Аппадурі «Сучасність у великих масштабах: культурні аспекти глобалізації»², в якій представлена оригінальна авторська теорія «уявних ландшафтів». Окрему групу бібліографічних джерел складають наукові роботи, предметом розгляду яких є аналіз особливостей е-урядування в Україні та світі. Третьою групою джерел є праці, в яких висвітлюється проблематика становлення і розвитку політичної системи та громадянського суспільства в Україні.

Розгляд умов становлення сучасної комунікативної мережі в Україні та здійснення державної політики у названій царині, на переконання автора, має спиратися на дослідження глобальної комунікації як феномену двох останніх десятиліть. Авторитетна вітчизняна дослідниця глобального кіберпростору та його складових О. Зернецька слушно зауважує, що глобальна комунікація сьогодення була б неможливою без виникнення і розповсюдження Інтернету. «Глобальне Інтернет-середовище розвивається зі «швидкістю думки», даруючи Інтернет-спільноті все нові й нові можливості спілкування. З огляду на те, що чисельність інтернет-користувачів у світовій спільноті зростає за експонентою, можна стверджувати, що людство загалом дедалі більше

занурюється в інформаційно-комунікаційні глибини», — зазначає О. Зернецька³. Таким чином, необхідно констатувати наступне: Інтернет нині перетворився на один із ключових соціальних феноменів світового значення. Тому успішна й ефективна державна політика, особливо за умов реалізації системних реформ, є немислимою без урахування масштабів впливу цього глобального соціального феномену.

Державна політика у царині розвитку інформаційно-комунікативних процесів, відносин, інституцій, окрім усього іншого, ще має враховувати й той факт, що Інтернет нині є не тільки соціальним феноменом світового значення, але й він сам обумовлює появу і становлення цілої низки новітніх соціальних феноменів. Знаний американський соціально-культурний антрополог і соціолог Арджун Аппадурай, автор оригінальної теорії «уявних ландшафтів» («imaginary landscapes»), виокремлює серед п'яти таких ландшафтів медіа- та ідеоландшафти. Якщо медіаландшафти означають технології мас-медіа та іміджів, то ідеоландшафти також стосуються іміджів, але тих іміджів, що мають політичні й ідеологічні аспекти. Вони впливають на культуру не завдяки загальному ефекту, а внаслідок «нестиковок», неузгодженостей один з одним⁴. Відтак, державна політика в Україні має бути спрямованою в тому числі й на сприяння розгортанню обох названих ландшафтів. Це уявляється авторові представленою розвідки одним із провідних завдань вітчизняної державної політики за умов розгортання двох різноспрямованих, але синхронізованих у часі процесів — формування суто національного соціально-політичного дискурсу на всіх рівнях суспільно значимої комунікації (однак, не відірваного від загальноцивілізаційних трендів — *М. Г.*) та модернізації української держави і суспільства відповідно до найкращих світових взірців (що, безумовно, не означає сліпу і некритичну вестернізацію — *М. Г.*).

Перші кроки на вказаному шляху вже зроблені. Інформаційна відкритість і доступність як принципи державної політики нині в Україні розглядаються як одні з визначальних та необхідних для успішного реформування державного організму загалом. «Політичний поступ флагманів інформаційного суспільства нині

відрізняється надзвичайно широким застосуванням новітніх інформаційних технологій як у царині державного урядування та прийняття політико-управлінських рішень (рівень функціонування *polісу*), так і в сфері взаємодії та співпраці між державою і громадянським суспільством (рівень функціонування *polіту* та *polітіcs*)», — зазначає С. Бульбенюк⁵. Отож, і в Україні новітні інформаційні технології, якісно інші засади формування інформаційно-комунікативного простору взаємодії держави і громадянського суспільства, інноваційний розвиток медіаландшафту — це нині характеристики тих змін, що вказують на системний поступ нашої країни. Тому дослідниця слушно вказує на те, що «процес становлення електронної демократії й електронної держави в сучасній Україні постає як один із провідних векторів реалізації національного проекту системної модернізації країни, в якому держава (тобто органи центральної і місцевої державної влади й управління) та інституції громадянського суспільства мають стати повноправними партнерами»⁶.

«Електронне урядування» як поняття та вектор розвитку державної політики останні кілька років міцно закріпилося в лексиконі представників вітчизняного політичного класу та політичних аналітиків. Е-урядування стає тим політичним феноменом, що багато в чому буде визначати у найближчому майбутньому можливості плідної взаємодії держави і громадянського суспільства. Отже, повноцінна реалізація е-урядування в державній політиці України має забезпечити успішне виконання трьох завдань, які були визначені нами у представленій розвідці вище. Е-урядування за таких умов має відповідати наступним вимогам, визначеним Європейською комісією:

1) бути відкритим і прозорим — державні органи мають розуміти очікування громадян, вони повинні бути підзвітними громадськості та відкритими до демократичної участі (як бачимо, окреслена вимога прямо корелює до завдань осучаснення базових інституцій держави і громадянського суспільства — *М. Г.*);

2) бути таким, що не виключає жодного публічного адміністрування, заснованого на індивідуальному підході, який передбачає персоналізацію державних сервісів для кожного громадянина;

3) бути ефективним державним управлінням, яке функціонує з метою оптимального заощадження бюджетних коштів і часу⁷.

Можна стверджувати, що зазначені вимоги до е-урядування на рівні функціонування державної політики в Україні останні кілька років активно реалізуються, втім така реалізація є нерівномірною. Скажімо, вимога відкритості й прозорості державних органів у загальних рисах є реалізованою: кожен орган державної влади і місцевого самоврядування в Україні нині має свою веб-сторінку, на якій вказані канали зворотного зв'язку з громадянами (слушно зауважити, що такі канали у низці випадків є створеними суто заради виконання формальних вимог транспарентності — *М. Г.*); унормованою стала практика створення і функціонування «гарячих ліній» різних міністерств, відомств, інших установ державної влади. Підтвердженням суттєвого просування нашої держави на шляху становлення сучасної системи е-урядування є той факт, що на «дореволюційний» 2013 р. Україна посідала 8 місце у світовому рейтингу найкращих законів про свободу інформації⁸. Однак, один зі стандартів прозорості й транспарентності державної політики сучасної демократичної політичної системи — підзвітність громадянам — у вітчизняних соціополітичних реаліях на жаль є радше перспективою, аніж дійсністю.

Найбільший «провал» у реалізації вимог до е-урядування, на наше переконання, полягає у відсутності налагодженої системи ефективного державного управління. Причому труднощі становлення системи ефективного державного управління мають витoki у цілому комплексі проблем. По-перше, у методологічній невизначеності, а саме: досі ані на рівні академічного й експертного середовища, ані на рівні політичного класу не вироблено єдиних, прийнятних для більшості критеріїв визначення ефективності ухвалених політико-управлінських рішень та впроваджених реформаторських заходів. По-друге, дуже часто і політики, і державні службовці плутають ефективність та результативність управлінської діяльності (термінологічна невизначеність), тому можна спостерігати підміну понять і змістів: замість якісних трансформацій ми бачимо кількісні зміни, замість реальних реформ — рапорти про їх кількість. Зрозуміло, що за умов методо-

логічної і термінологічної невизначеності не можна вести мову й про оптимальне заощадження бюджетних коштів та часу в процесі модернізації країни.

Звертаючись до основних етапів розвитку е-урядування, типових для більшості держав сучасного світу (вказані етапи були визначені ООН у доповіді «Бенчмаркінг е-урядування: глобальна перспектива»)⁹, можна побачити, що найперший з них — становлення присутності — Україна успішно пододала не менш ніж п'ять років тому. Етапи посиленої присутності та інтерактивної присутності з обов'язковим «громадяноцентричним» підходом нині в загальних рисах нашою державою вже пройдено. Наступний етап — транзакціональна присутність — передбачає налагодження можливостей проведення грошових транзакцій з метою полегшення взаємодії між державою і громадянами. Найпоказовішим прикладом транзакціональної присутності є можливість громадян сплачувати податки через мережу Інтернет. Фінальний етап — «безшовне» урядування, коли має бути створена така система е-урядування, за якої всі онлайн-служби, вся інформація, всі веб-сторінки установ системи державної влади і місцевого самоврядування (іншими словами, увесь конгломерат інститутів, відносин, процесів, що на побутовому рівні прийнято називати «державною політикою — *М. Г.*) будуть доступні громадянам через єдиний веб-портал з універсальною пошуковою службою¹⁰. Безперечно, «безшовне» урядування є радше ідеалом, ніж реальністю, навіть для найбільш розвинутих і демократичних держав світу.

Етапи розвитку е-урядування, визначені у доповіді «Бенчмаркінг е-урядування: глобальна перспектива», вказують зокрема на одну з центральних стратегій розвитку сучасної державної політики за умов функціонування демократичного політичного режиму — сприяння становленню і поширенню діалогових форм політичної участі як найбільш перспективних в умовах зміцнення інформаційної цивілізації. Адже громадяноцентризм, який має стати засадничим принципом е-урядування у найближчі роки, передбачає не тільки розширення можливостей громадян бути почутими державою, але й формування такого режиму взаємовід-

носин між державою і громадянином, за якого кожен пересічний громадянин матиме реальні важелі (інструменти) комунікації з органами державної влади і місцевого самоврядування. Такі реальні важелі (інструменти) комунікації між державою і громадянами постають нині у формі діалогових форм політичної участі.

Політична наука виокремлює чотири базові варіанти конструювання діалогу між державою і громадянами:

1) «згори-вниз», що передбачає надання пріоритету державі, встановлення фактично монологової форми комунікації з громадянами з її боку;

2) «взаємодія, обмежена згори», яка ґрунтується на формі комунікації, коли держава приймає пропозиції від громадян, але не реагує на них;

3) «відкрита дискусія», за якої остаточний вибір пріоритетів при прийнятті політико-управлінських рішень залишається за державою;

4) «спільне володіння інформацією» — закріплення по-справжньому паритетних і партнерських відносин між державою та громадянами, забезпечення умов для розгортання первинних форм політичної активності останніх¹¹.

Державна політика в Україні, якщо вона прагне бути демократичною не тільки за формою, але й змістовно, повинна орієнтуватися на пріоритетне становлення діалогових форм політичної участі. Окрім того, зважаючи на досвід кількох «майданів» кінця ХХ — початку ХХІ ст., подібні діалогові форми політичної участі можуть розглядатися представниками вітчизняного політичного класу в якості своєрідного запобіжника розгортанню неконвенційних форм політичної активності громадян, найбільш бажаного каналу вияву їх соціального і політичного протесту. З іншого боку, становлення діалогових форм політичної участі, як один із перспективних напрямів державної політики в Україні, може стати важливим фактором зміцнення громадянського суспільства та його інститутів. У цьому контексті вітчизняна дослідниця С. Бульбенюк цілком слушно зауважує: «Проявом ефективної та по-справжньому демократичної взаємодії держави і громадянського суспільства є забезпечення про-

зорого конкурентного середовища та створення царини, де стає можливим політичний діалог влади і громадян, де держава готова домовлятися зі своїми громадянами щодо найважливіших питань суспільного поступу»¹².

Створення сприятливих умов для розгортання дієвого політичного діалогу між державою і громадянами є також надзвичайно важливим завданням державної політики в Україні з огляду на ті складні завдання здійснення системних реформ, які постали перед нашої країною. Адже, хоча ініціатором і провідником модернізаційних перетворень у більшості країн світу є зазвичай політична еліта, без підтримки з боку громадян успішність таких реформаторських зусиль може бути зведена нанівець, а система державної влади й управління делегітимізована. Варто підкреслити, що в останні роки в Україні на рівні масової суспільної свідомості зростають настрої розчарування у реформах, політичної апатії та політичного відчуження. «За такої ситуації важливо не допускати конфронтації інтересів держави і громадянського суспільства, що, по суті, може свідчити про неефективність державного управління та механізмів координації дій з інститутами та організаціями громадянського суспільства», — зазначають авторитетні українські науковці — провідні співробітники Національного інституту стратегічних досліджень¹³.

Отже, створення справді сучасної системи комунікативного середовища з наданням пріоритету розвитку діалогових форм взаємодії держави і громадян, влади і громадянського суспільства, залучення останніх досягнень четвертої інформаційної революції — це ті вектори державної політики України, які уявляються не тільки бажаними, але й необхідними. Власне те, наскільки система державної влади й державного управління в Україні є в змозі впоратися з поставленими завданнями, є індикатором її життєздатності й готовності адекватно реагувати на глобальні і локальні виклики сучасності.

Одним із викликів, що постали перед Україною як перед типовою країною перехідного типу, що демократизується, є проблема підміни реальної демократії її імітаційними формами і процедурами. «Як перетворити сурогатну демократію на справжню?»;

«Що в цих умовах означає будувати демократію?»; «Якими є завдання демократизації, аби уникнути фасадних форм демократії?» — це ті питання, які формулює М. Розумний у своїй монографічній розвідці «Виклики національного самовизначення»¹⁴. Автор дозволить собі сміливість доповнити окреслені вище питання наступним: «Які принципи і вектори державної політики в Україні дозволять вести мову про справжній демократичний поступ України, зважаючи на новітні виклики інформаційного суспільства?».

Одним із таких векторів державної політики є е-урядування, а принципом — транспарентність. Втім, на наше переконання, якісний демократичний поступ України як провідне завдання модернізаційних перетворень може бути забезпечений виключно за безпосередньої участі колективних та індивідуальних акторів громадянського суспільства. «Без розвитку громадянського суспільства перехід до консолідованої демократії є неможливим. [...] Громадянське суспільство є стабілізуючим чинником запобігання деструктивним процесам, оскільки індивіди набувають можливості для самовираження та розвитку своїх потенціалів як соціальних суб'єктів», — зазначає вітчизняна дослідниця Л. Смола¹⁵. Зрозуміло, що держава загалом та державна політика зокрема не можуть безпосередньо впливати, а тим більше втручатися в процеси становлення і розвитку інституцій громадянського суспільства, однак саме від того, які вектори і принципи державної політики є ключовими, багато в чому залежить успішність названих процесів.

Таким чином, розвиток е-урядування, як один з провідних напрямів державної політики в сучасній Україні, покликаний виконати кілька надзвичайно важливих завдань. Найперше — сприяти демократичному транзиту країни, становленню всередині неї реальних демократичних інститутів, процесів, відносин та норм. Особливу увагу необхідно звернути при цьому на створення умов для розвитку діалогових форм взаємодії держави і громадян, становлення базових інституцій громадянського суспільства. Друге — забезпечити максимальний рівень транспарентності державної політики в умовах системних реформ і змін, встановити

надійний та доступний зворотний зв'язок між органами державної влади і місцевого самоврядування та громадянами. Третє — стати одним з інструментів легітимізації рішень і дій державної влади, її підтримки громадянами. Безперечно, розвиток е-урядування є одним із провідних, втім не єдиним, напрямом державної політики в Україні, що покликаний сприяти успішній реалізації модернізаційної стратегії. Отже, подальші дослідницькі розвідки з окресленої проблематики мають бути присвячені розгляду інших напрямів і принципів державної політики України за умов здійснення системних перетворень.

1. *Зернецька О.* Глобальна комунікація: монографія; НАН України, Інститут всесвітньої історії; Проект «Наукова книга». Київ: Наукова думка, 2017. 349 с. 2. *Appadurai A.* *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. P. 31–43. 3. *Зернецька О.* Цит. праця. С. 33. 4. *Appadurai A.* *Op. lader.* 5. *Бульбенюк С.* Місце та роль молоді у становленні громадянського суспільства в Україні (євроінтеграційний аспект) // Історико-політичні студії. Збірник наукових праць. 2016. № 2 (6). С. 16. 6. Там само. 7. *Molnar S.* *E-Government in the European Union // Network for Teaching Information Society.* Budapest, 2007. P. 6. 8. *Іванеско Д.* Упровадження європейських стандартів доступу до публічної інформації в Україні // Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування: зб. матеріалів між нар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2012 р., м. Київ) / Упорядники В. М. Яблонський, О. А. Корнієвський, П. Ф. Вознюк. Київ: НІСД, 2013. С. 24. 9. *Benchmarking E-government: A Global Perspective.* URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/documents/un/english.pdf> 10. *Ibid.* 11. *Політичні* проблеми сучасної України: аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. Київ: ІПіЕНД, 2012. С. 304–305. 12. *Бульбенюк С. С.* Взаємодія державної влади та громадянського суспільства в умовах системних викликів сучасності (кратологічно-управлінський й антропологічний дискурси) // *Studia Politologica Ucraino-Polona.* 2017. Вип. 7. С. 168. 13. *Про стан* розвитку громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. [В. М. Яблонський, О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін.]; за заг. ред. О. А. Корнієвського. Київ: НІСД, 2017. С. 5. 14. *Розумний М. М.* Виклики національного самовизначення : монографія. Київ: НІСД, 2016. С. 88. 15. *Смола Л.* Громадянське суспільство в Україні: проблеми та перспективи // Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного

врядування: зб. матеріалів між нар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2012 р., м. Київ); Упорядники В. М. Яблонський, О. А. Корнієвський, П. Ф. Вознюк. Київ: НІСД, 2013. С. 64 –65.

Gazizov Mykhailo. Electronic governance as one of the leading trends in modern state policy

Electronic governance is considered as one of the leading directions of state policy in the context of the deployment in the modern world of global cyberspace in general and a communicative network in particular. The analysis of achievements and failures in the process of introduction of electronic governance principles in the state policy of Ukraine is presented. It is argued that successful state policy in the implementation of systemic reforms is inconceivable without taking into account the scale of information influence and the consistent implementation of an effective public administration system with its inherent transparency, information openness and accessibility.

The question of the modernization of the Ukrainian state, the approximation of state policy to the standards of the most developed countries of the world, as well as the issues of the formation of civil society on qualitatively other principles are the actual research directions of the domestic political science, which contain not only a purely theoretical but also a significant application component.

«Electronic Governance» as a concept and vector of state policy development has been firmly established in the lexicon of representatives of the Ukrainian political class and political analysts over the past few years. E-government is becoming a political phenomenon that will largely determine in the near future the possibility of fruitful interaction between the state and civil society. Consequently, the full implementation of e-government in Ukraine's state policy should ensure the successful fulfillment of three tasks: 1) to be open and transparent — public authorities must understand the expectations of citizens, they must be accountable to the public and open to democratic participation; 2) be such that it does not exclude any public administration based on an individual approach, which involves the personalization of public services for each citizen; 3) to be an effective public administration, which functions in order to optimally save budget funds and time.

However, in reality there is a lack of a well-established system of effective public administration in Ukraine. Moreover, the difficulties of establishing an effective public administration system are leaked in the whole complex of problems. Firstly, in the methodological uncertainty, namely: at the level of the academic and expert environment neither at the level of the political class, nor the common criteria, which are acceptable for most criteria for determining the effectiveness of the approved policy-management decisions and implemented reform measures, have not been developed. Secondly, politicians and civil servants are often confused with the effectiveness and effectiveness of management activities (terminological uncertainty), so we can observe the substitution of concepts and meanings: instead

of qualitative transformations, we see quantitative changes, instead of real reforms, reports on their number. It is clear that in the conditions of methodological and terminological uncertainty one can not speak the language about optimal savings of budget funds and time in the process of modernization of the country.

Thus, the development of e-governance, as one of the leading areas of state policy in contemporary Ukraine, is designed to fulfill several very important tasks. First of all — to promote the democratic transit of the country, the formation of real democratic institutions, processes, relations and norms within it. Particular attention should be paid to the creation of conditions for the development of dialog forms of interaction between the state and citizens, the formation of basic institutions of civil society. The second is to ensure the maximum level of transparency of state policy in the context of system reforms and changes, establish reliable and accessible feedback between public authorities and local self-government and citizens. The third — to become one of the tools of legitimizing decisions and actions of state power, its support by citizens. Undoubtedly, the development of e-governance is one of the leading, but not the only, direction of state policy in Ukraine, which is intended to contribute to the successful implementation of the modernization strategy.

Keywords: state policy, electronic governance, civil society, democratization, modernization, transparency.

УДК 324.01

Е. А. ТРОФИМОВ

ПРЕЗИДЕНТСКИЕ «ВЫБОРЫ» 2018 ГОДА В РОССИИ: СТРАТЕГИЯ И ТАКТИКА КРЕМЛЯ В УСЛОВИЯХ РОСТА КРИЗИСНЫХ ПРОЦЕССОВ

Особенностью президентской избирательной кампании в России 18 марта 2018 года явился ее мобилизационный характер, связанный с ростом кризисных процессов. Мобилизации явки избирателей предшествовало: а) обновление персонального состава избиркомов, б) ограничение пассивного избирательного права, в) регистрация контролируемых кандидатов-носителей альтернативных политических платформ, г) финансовая поддержка квазиобщественных объединений. Центральное место в избирательной стратегии Кремля заняла реанимация комплекса «холодной войны».

© ТРОФИМОВ Евгений Александрович — докторант Института государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины